

تخصیص بودجه پیش از ارزیابی‌های زیست‌محیطی، بخشی از فساد سیستماتیک است

بقای ارزیابان در گرو جیب صاحبان پروژه‌ها

بیژان میرعظیمی خبرنگار

انجام ارزیابی زیست‌محیطی پروژه‌های عمرانی و اقتصادی، ابزاری برای اطمینان یافتن از اجرای صحیح یک پروژه به‌شمار می‌رود اما به معنای آن نیست که همه ارزیابی‌ها در چهارچوب قانون و کارشناسی پیش می‌رود یا صاحبان قدرتمندپروژه‌ها ارزشی برای پیوست زیست‌محیطی قائل هستند. «حسین آخانی» استاد دانشگاه تهران و

فعال محیط زیست، درخصوص آسیب‌شناسی ارزیابی‌های زیست‌محیطی به «ایران» می‌گوید: «مهم‌ترین مشکل آن است که ارزیابی‌ها را ذی‌نفع پروژه‌با هزینه‌های خود انجام داده و در نتیجه ارزیابی زیست‌محیطی را به‌صورت منفی تحویل کارفرما نمی‌دهند. به دیگر سخن، بقای شرکت‌هایی که کار ارزیابی را انجام می‌دهند، وابسته به پروژه‌های تصویب شده است. بنابراین تا زمانی که این مشکل وجود دارد ما نمی‌توانیم به موضوع ارزیابی‌ها سروسامان بدهیم. البته می‌توانیم با راهکارهایی نظیر انتشار عمومی ارزیابی‌ها و اعلام نظرات کارشناسی قبل از تصویب، آسیب‌ها را به حداقل برسانیم.»

■ **فساد در ارزیابی‌های زیست‌محیطی**

وی تخصیص بودجه پیش از ارزیابی‌های زیست‌محیطی را بخشی از فساد سیستماتیک در کشور دانسته و تأکید می‌کند: در حقیقت تصمیم‌گیری برای اجرای پروژه‌ها، به‌صورت سیاسی و نه فنی اتخاذ می‌شود. قاعدتاً مجلس مکلف است با وضع قانون بر این موضوع نظارت کند اما واقعیت امر این است که نمایندگان خلاف وظیفه ذاتی خودشان که باید تابع قوانین از جمله اصل ۳۰ باشند، به جای پاسداری از قانون اساسی و حفظ یکپارچگی سرزمین و توسعه پایدار، بیشتر نقش مدیران محلی را ایفا کرده و تمام انرژی خود را صرف تحمیل

آژیر قرمز برای محیط‌زیست به صدا در آمد

دیو خشکسالی در کمین خرس‌ها و سمندرها

زیست‌بوم-معاون محیط‌زیست طبیعی و تنوع زیستی سازمان حفاظت محیط‌زیست از شیوع آبله میان حیات‌وحش بر اثر خشکسالی در نقاط مختلف کشور خبر داد. حساب و کتاب‌های اولیه حسن اکبری نشان می‌دهد که خشکسالی، به محیط‌زیست هزار و ۷۸۵ میلیارد ریال خسارت زده است. پردیسان نیز برای تکمیل زیرساخت‌های مقابله با خشکسالی به هزار میلیارد تومان نیاز دارد. او برداشت‌های بی‌رویه آب از سفره‌های زیرزمینی را باعث افزایش شدت پیامدهای خشکسالی می‌داند و می‌گوید: «این همدستی آنقدر مخرب است که بعضی از بخش‌های از دست رفته در ترسالی هم امکان احیای نمی‌یابد.» براساس آمار سازمان هواشناسی در سال جاری، کمتر از ۱۰ درصد کشور بارندگی در حد نرمال داشته است و بقیه مناطق به نوعی با خشکسالی درگیر هستند. بیش از ۷۰ درصد مساحت کشور با خشکسالی شدید یا بسیار شدید دست و پنجه نرم می‌کند. شدت خشکسالی در مناطقی مانند زاگرس که هم منبع تأمین آب کشور است و هم ریشگاه‌های جنگلی زیادی دارد، بسیار مخرب است. اکبری آژیر قرمز را به صدا در می‌آورد و نخستین پیامد مخرب این خشکسالی راضعیف شدن پوشش گیاهی اعلام می‌کند و می‌گوید: «این ضعف اختلال جدی در زنجیره غذایی حیات‌وحش به وجود می‌آورد.» امسال بخشی از فلات مرکزی ایران رویش فصلی نداشت. در البرز و زاگرس نیز رویش فصلی اندک بود و زادآوری حیات‌وحش در این مناطق با مشکل جدی مواجه شده است. اکبری افزایش آفات گیاهی در مناطق جنگلی

طرح‌های ضد محیط‌زیستی به دولت می‌کنند.

این فعال محیط‌زیست ادامه می‌دهد:

برای حل این مشکل باید راهکار تغییر کند. بدین شکل که سازمان حفاظت محیط‌زیست پول ارزیابی را گرفته یا اینکه یک ارزیابی موازی انجام دهد. همچنین سازمان حفاظت محیط‌زیست بدون دخالت کارفرما در ارزیابی‌ها، کار را براساس سازوکارهای مشخص یا نظارت انجام دهد. فساد در ارزیابی‌های زیست‌محیطی را در پروژه‌هایی نظیر پتروشیمی میانکاله، سد مارون ۲، سد چم شیر، سد گتوند و... شاهد بودیم. در گزارش تأسف‌برانگیز زیست‌محیطی سد چم شیر هم که نتیجه‌ای از ارزیابی شوری رودخانه ارائه نشد و حتی در محاسبات ارزیابی لحاظ نشد. درپالایشگاه پتروشیمی میانکاله یا سد «شمشیا» نیز شاهد بودیم سازمان حفاظت محیط‌زیست تعدادی از تأییدیه‌های غیرنهایی مشروط ارائه کرد. این تأییدیه‌ها موقت صادر شده و بر همین اساس، پیمانکار پولش را گرفته و کار را آغاز می‌کند. متأسفانه بعد از آن نیز سازمان حفاظت محیط‌زیست به دلیل ضعف در بودجه و کارشناسی، عملاً ورود نمی‌کند.

■ **قیمت پایین و نبود تیم تخصصی**

در همین حال «سهیلا کدخدازاده» کارشناس محیط‌زیست، قیمت پایین و نبود تیم تخصصی در گزارش‌ها را مهم‌ترین آسیب در ارزیابی‌های زیست‌محیطی دانسته و به «ایران» می‌گوید: اغلب شرکت‌ها در پی سود حداکثری بوده و به فکر انجام کار به‌صورت اصولی و تخصصی نیستند. این در حالی است که سازمان محیط‌زیست باید بر گزارشات نظارت دائمی داشته و اجازه ورود گزارش‌های ارزیابی کپی شده و غیرتخصصی را ندهد.

وی درخصوص وجود فساد در پروژه‌های

ارزیابی زیست‌محیطی می‌گوید: «این موضوع

در تمامی مشاغل وجود داشته و تنها اختصاص به پروژه‌های ارزیابی ندارد. درحقیقت برخی از شرکت‌ها کار را به‌صورت کاملاً تخصصی و خوب ارائه داده و تنها چند شرکت کار را به‌صورت کپی شده و غیرتخصصی تحویل می‌دهند. در این خصوص باید سازمان محیط‌زیست نظارت داشته و اجازه ورود گزارش‌های غیرتخصصی و بی‌کیفیت را ندهد.»

■ **ارزیابی‌های بدون راهکار**

«حنیف رضا گلنزار» کارشناس ارشد خاک و آب نیز به «ایران» می‌گوید: «ما در کشور با دو گروه مجری طرح روبه‌رو هستیم. گروهی که اصلاً تدوین «گزارش ارزیابی اثرات زیست‌محیطی»

در تمامی مشاغل وجود داشته و تنها اختصاص به پروژه‌های ارزیابی ندارد. درحقیقت برخی از

ارائه داده و تنها چند شرکت کار را به‌صورت کپی شده و غیرتخصصی تحویل می‌دهند. در این خصوص باید سازمان محیط‌زیست نظارت داشته و اجازه ورود گزارش‌های غیرتخصصی و بی‌کیفیت را ندهد.»

وی درخصوص وجود فساد در پروژه‌های

ارزیابی زیست‌محیطی می‌گوید: «این موضوع

سد گتوند روی سازند نمکی گچساران و چاه‌های فعال نفت ساخته شد در حالی که سازمان محیط‌زیست هیچگاه مجوز ساخت سد گتوند را صادر نکرد

را به رسمیت نمی‌شناسند و البته تعدادشان کم است و گروهی که با هدف طی شدن مراحل اجرایی طرح، چیزهایی را سرهم کرده و تحت عنوان «گزارش زیست‌محیطی»، به سازمان حفاظت محیط‌زیست تحویل می‌دهند. مثلاً در معدن بوکسیت تاش در ارتفاعات شاهوار نظاره‌گر بودیم که بدون نگارش و تصویب گزارش ارزیابی، عملیات بهره‌برداری آغاز شد. کارفرماتاً پنج سال زیر بار شمول این گزارش نمی‌رفت تا اینکه سازمان‌های مردم‌نهاد وارد شده و با ورود مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و اسناد به ۵ دلیل، این گزارش رد شد. به اعتقاد گلنزار، در حال حاضر گزارش‌های

زیست‌محیطی صرفاً به بیان یکسری مشکلات یا شرح تخریب‌های حاصل از اجرای طرح تبدیل شده است؛ بدون آنکه راهکاری ارائه شود. متأسفانه برخی طرح‌ها با خودسری و لابی‌گری و گردن‌کشی و قلندری آشکار پیش می‌رود. همین امر نیز نشان می‌دهد بخشی از بدنه دولت و مجلس اصلاً اعتقادی به ضرورت «گزارش ارزیابی اثرات زیست‌محیطی» ندارند. برای برون‌رفت از این وضعیت، باید ساختاری در کمیته ارزیابی سازمان ایجاد شود که هیچ اثرپذیری از فشارهای بیرونی و لابی‌های سیاسی نداشته و نگاه صرفاً فنی و کارشناسی در راستای منافع ملی داشته باشد.

این خسارت‌ها به‌طور کامل عملی نیست و خشکسالی تأثیرات نامطلوب خود را بر جای خواهد گذاشت اما اگر ما اعتبارات را به‌موقع دریافت کنیم، می‌توانیم جلوی بخش‌هایی از این خسارت‌ها را بگیریم.» به‌عنوان مثال، نیازهای آبی حیات‌وحش قابل تأمین است و همین‌طور می‌توان آتش‌سوزی‌های ناشی از خشکسالی را با کمک جوامع محلی در همان ساعات اولیه مهار کرد. مسأله آفات، خسارت‌ها و کاهش منابع آب نیز در صورت تخصیص به‌موقع اعتبار تا حدودی قابل پیشگیری یا کنترل است. به گفته اکبری، چنانچه اعتبارات مورد نیاز در فصول گرم سال در اختیار قرار نگیرد، تخصیص اعتبار بعد از این مدت هم کمک چندانی نمی‌کند.

وی با اشاره به میزان اعتبار مورد نیاز برای تکمیل زیرساخت‌های مقابله با خشکسالی، می‌گوید: برای ایجاد زیرساخت‌های تأمین آب و آبرسانی، سطوح آبگیر ذخیره آب باران، تجهیزات انتقال آب و علوفه و توزیع آنها، مقابله با بیماری‌ها، اطفا‌ی حریق، پیشگیری از تعارضات حیات‌وحش با مردم و حفظ لکه‌ها و نقطه‌های داغ تنوع‌زیستی، جریان بخش‌هایی از خسارت وارده به مزارع، انجام کارهای احیایی تالاب‌ها و رودخانه‌ها، توییر افکار عمومی و مستندسازی و مطالعه اثربخشی اقدامات مقابله با خشکسالی به اعتباری بالغ بر هزار میلیارد تومان نیاز داریم که معمولاً عددی که به محیط‌زیست اختصاص می‌یابد کمتر از این رقم است و نکته مهم‌تر اینکه هیچ وقت اعتبارات به‌موقع به دست ما نمی‌رسد.»

■ یکشنبه ۱۸ اردیبهشت ۱۴۰۱

■ سال بیست و هشتم

■ شماره ۷۹۰۱

اصرار بر تکرار ارزیابی زیست محیطی

در میانکاله برای چیست؟

وزیر کشور یک بار دیگر تعیین وضعیت پتروشیمی غیرقانونی میانکاله را منوط به ارزیابی زیست محیطی پردیسان دانست ،اما آیا برای خلغ بد پیمانکار متخلف و برخورد با سلسله تخلف‌های غیرقانونی نیازی به ارزیابی زیست محیطی است؟ آیا برای نخستین بار است که اراضی محدوده میانکاله برای استقرار

صنایع نفتی و پتروشیمی ارزیابی می‌شود؟ آیا برای پاسخ منفی به استقرار این صنعت و هر صنعت دیگر در این منطقه نیاز به چشم مسلح است یا با چشم غیر مسلح هم معلوم است که جواب ارزیابی اصولی در نهایت به چه پاسخی می‌رسد؟

پاسخ به این سؤال‌ها بی‌توجه به سلسله تخلف‌های غیرقانونی که توسط برخی از نمایندگان، برخی از مدیران میانی سازمان حفاظت محیط‌زیست، سازمان امور اراضی، سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور، تمام اعضای کمیسیون ماده ۲۱، استانداری مازندران و... انجام گرفته، منفی است. بر اساس اسناد منتشر شده موجود معاونت محیط زیست انسانی سازمان محیط‌زیست در سال ۸۷ به استناد نظرات کارشناسی با احداث پالایشگاه در اراضی حسین‌آباد بهشهر یعنی دقیقاً همین اراضی که هم اکنون به پتروشیمی میانکاله واگذار شده، مخالفت کتبی کرده بود.

«فرود شریفی» معاون وقت وزیر جهاد کشاورزی و سازمان جنگل‌ها، منابع طبیعی و آبخیزداری نیز در سال ۸۷ در نامه‌ای به معاون آب، خاک و صنایع کشور اراضی مرتعی حسین‌آباد و لزه مزر میانکاله بهشهر را برای احداث پالایشگاه به دلیل حساسیت منطقه‌ای غیر قابل توجهه و غیر مجاز دانسته است. شریفی در این نامه می‌نویسد: «همانطور که مستحضر هستید ارزیابی از یک سری فرمول‌بندهای علمی تبعیت می‌کند. در ارزیابی استراتژیک منطقه‌ای، جنگل‌های خزری به‌عنوان جنگل منحصربه‌فرد در سطح جهان و میراث طبیعی ملی تلقی می‌شود(حتی به‌عنوان میراث جهانی نیز مطرح است.) و اساساً در چهارچوب معیارهای علمی تعریف شده(مدل ارزیابی اثرات محیط زیست کنوانسیون تنوع زیستی) منطقه ممنوعه برای صنایع مزبور تلقی می‌شود. با وجود این نظر به مصوبه‌های هیأت دولت، سازمان محیط زیست ارزیابی پروژه‌های مطرحه را در دستور کار خود قرار داده و در ارتباط با پروژه‌های مشابه در کبابسر و دشت گرگان در محل‌هایی که اثرات زیاد حاد نبوده مجوزهای لازم صادر شده است، ولی در ارتباط با پالایشگاه بهشهر مازندران علاوه‌بر حساسیت منطقه‌ای، انتخاب محل نیز غیر قابل توجیه است. با انتخاب هرگونه مدل علمی ارزیابی توصیه شده برای محیط‌زیست طبیعی، منکی به ارزیابی اثرات روی اجزای نفیس محیط‌زیست هر ارزیاب متعهدی در مراحل اولیه به این جمع‌بندی خواهد رسید که احداث پالایشگاه در محدوده میانکاله-امیرآباد مجاز نیست.» بنابراین، نه تنها مسئولان بالا دستی باید، «مسعود منصور» رئیس سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور را مورد سؤال قرار بدهند که چرا برخلاف قانون و نظرات رؤسای پیشین خود با ساخت پروژه غیرقانونی در اراضی ملی و مرتعی موافقت کرده است؟ بلکه سؤال بعدی را مسئولان موافق با طرح باید جواب بدهند که چرا باوجود انجام ارزیابی زیست محیطی در سنوات قبل و قوانین صریح که ساخت صنایع در شمال را ممنوع اعلام کرده همچنان پروژه منوط به انجام این ارزیابی‌ها می‌دانند. جواب ارزیابی که مشخص است، چون میانکاله و اراضی حسین‌آباد همان اراضی سال ۸۷ و ۸۹ است با همان حساسیت‌های اکوسیستمی! کارشناسان سازمان حفاظت محیط‌زیست از جمله «مجید مخدوم» هم به «ایران» می‌گویند: «مطالعات ارزیابی در همان ابتدا تکلیف را برای همه صنایع از جمله پتروشیمی میانکاله مشخص می‌کند و پاسخ مخفی می‌دهند، چون این اراضی توان بارگذاری صنایع سنگینی چون پتروشیمی را ندارد.» فاطمه واعظ‌جوادی ریاست وقت سازمان حفاظت محیط‌زیست کشور نیز سال ۸۷ با احداث پالایشگاه نفت در اراضی ملی حسین‌آباد بهشهر مخالفت می‌کند. محمد جواد محمدی‌زاده که بعدها به جای واعظ جوادی به پردیسان می‌رود هم در سال ۸۹ در نامه‌ای به استاندار وقت مازندران با ساخت پتروشیمی در این اراضی مخالفت می‌کند.

وقتی جواب مشخص است چرا دوباره باید هزینه گزاف مالی صرف انجام ارزیابی‌های زیست محیطی پروژه کرد؟ آیا قرار است باز هم نماینده‌ای از نمایندگان مجلس، بعد از شنیدن جواب منفی مکرر از سوی کارشناسان، کارشناسان را از پردیسان به بهارستان بکشاند تا دوباره از آنها موافقت سیاسی بگیرد! برای طرحی که قرار است تنها اراضی باقی‌مانده خزری را قربانی ایجاد اشتغال برای ۳۶۰ نفر کند؟ موافقان سیاسی طرح فکر می‌کنند ارزیابی‌ها مجدد و هزینه‌سازی مالی در شرایط بد اقتصادی دولت قرار است این بار به چه جوابی برسد که همچنان چشم امید به ارزیابی زیست محیطی دارند؟ در این میان کسی دلنگران ریشه گرفتن نهال‌های مهاجم اکالیپتوس در اراضی ملی و مرتعی که چون ماری خزیده و تشنه به‌دنبال منابع آبی برای بلعیدن می‌گردد، نیست؟

ایرنا- «**عزت‌الله ضرغامی**» وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی گفت: تقویت و توسعه بوم‌گردی در کنار توزیع منطقی سفر از سیاست‌های محوری این وزارتخانه است و به هر واحدی که حداقل‌ها را داشته

باشد، مجوز فعالیت می‌دهیم.

ایرنا- «**سیدعادل عربی**» معاون محیط‌زیست انسانی اداره کل حفاظت محیط‌زیست استان همدان گفت: شاخص کیفیت هوای شهرستان‌های همدان، ملایر، نهاوند و تویسرکان هم‌اینک در شرایط ناسالم برای همه گروه‌ها قرار دارد.

ایستا- «**شینا انصاری**» مدیر کل محیط‌زیست و توسعه پایدار شهرداری تهران گفت: پیرو ابلاغ بودجه سال ۱۴۰۱ و با عنایت به تأکید شهردار تهران بر بهبود کیفیت زندگی شهروندان، هفت سفر فصل کلی اقدامات محیط‌زیستی شهرداری تهران در دستور کار قرار گرفت.

ایستا- «**صادق ضیاییان**» رئیس مرکز ملی پیش‌بینی و مدیریت بحران مخاطرات وضع هوا از فعالیت سامانه بارشی در بیشتر نقاط کشور خبر داد.

ایستا- «**عزیزالله جعفری**» یک محقق و گیاه‌شناس گفت: برخی از گونه‌های گیاهی استان کهگیلویه‌وبوییراحمد در معرض خطر انقراض قرار گرفته یا عرضه رویش خود را از دست داده‌اند.

ایستا- «**بهرنگ اکرامی**» دامپزشک متخصص مامایی و بیماری‌های تولید مثل درخصوص تولد یوزپلنگ‌های تازه متولد شده با اشاره به تعجیل رسانه‌ای برای اعلام جنسیت این توله‌ها می‌گوید: مسأله‌ای که هم‌اکنون مهم‌تر از جنسیت توله‌ها است، هشدار وجود اختلال ژنتیکی در این گونه است چراکه یکی از آنها به همین علت تلف شده است.

مهر- «**مؤید محسن‌نژاد**» مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی فارس از میزبانی این استان از ۳۱۹ هزار و ۳۶۳گردشگر در تعطیلات عید فطر خبر داد.